

ברכת האורח

למה יצאנו לדרך?

להיות בן בית זה לחוש מוגן ובטוח, לחוות תחושת שייכות ולדעת שהנך בעל יכולת שליטה והחלטה על המרחב בו אתה נמצא. להיות אורח, לעומת זאת, יכולה להיות חוויה של זרות והצטמצמות מחד וחוסר תחושת אחריות מאידך. במפגש בין בעל בית ואורח נוצרת מערכת יחסים היכולה להיות מושתתת על נתינה אך גם יוצרת יחסי כוחות לא שוויוניים המותירים את האורח במצב פגיע, נתון לחסדיו של מארחו.

בתוך שיח הזהויות שקיים בחברה הישראלית נוצרה מציאות בה בעולם היהדות יש חלוקה בין אלו החשים בעלי בית ואלו החשים אורחים. הפרדה זו הופכת את היהדות ממרחב מכיל ומקבל, לזירה שבה יחסי כוח ותהליכי הזרה והדרה קובעים את מערכות היחסים.

הצבה של ערכי הערבות ההדדית והאחריות החברתית כעמוד השדרה של המסורת היהודית, יחד עם הבנה שהיהדות שייכת לכול יהודי באופן שווה, מאפשרת לחברה להכיל את המחלוקות והפערים בתוכה, ומאפשרת לכול אחד להרגיש בן בית בזהות היהודית ובחברה הישראלית.

שאלת השיפוד

- כיצד חוזרים להיות בני בית?

מפת דרכים

א. אתה פה לא אורח

ממה אתה בורח, מילים ולחן: אורי חיימוב, ביצוע: חיים משה

ב. כללים לאירוח

תרגום, בבלי, ברכות מו, ע"א

ג. תסכים עם הכול, רק אל תצא

בבלי, פסחים פו, ע"ב

ד. ר' ינאי והאורח

תרגום, ויקרא רבה ט, ג

ה. לקחת מהאורח את החלק שלו

חכם יוסף משאש, נחלת אבות, חלק ה, דרוש רנז, אוצרות יוסף, חיפה, תשל"ח, עמ' קיח

ו. כאילו אין לי חלק

חכם משה בן ישראל יהודה, פירוש 'נפש יהודה' לספר מנורת המאור, הנר הששי, הקדמה, ירושלים, תשמ"ט, עמ' שצג

ז. מורשה קהילת יעקב

אלי ברקת, ברכת האורח, דעות, 34, (תשס"ח), עמ' 21-24

הסיפור של הדף

א. אתה פה לא אורח

השיר של אורי חיימוב מתאר אדם הבורח מפני קושי, האדם אינו מוכן להתמודד מכיוון שהפך לאורח בביתו. דרך השיר עולה ההבנה שחווית 'להיות אורח' מאפשרת לאדם לברוח, להסכים לחוש בן בית דורש מהאדם אומץ להתמודד עם מה שיש בביתו, על הרע והטוב שבו.

ב. כללים לאירוח

רבי יוחנן משום רבי שמעון בן יוחי נותן כללים לאירוח, במבט ראשון נראה שהכללים נועדו למתן את תחושת הזרות הקיימת בין האורח לבין בעל הבית. התבוננות נוספת מגלה שמטרתם גם לאזן את יחסי הכוחות בין השניים ולתת לאורח תפקיד היוצר מערכת יחסים שוויונית יותר.

ג. תסכים עם הכול, רק אל תצא

במקור השלישי, אנחנו מגלים כלל נוסף למערכת היחסים בין בעל הבית לאורח, במספר מילים בודדות, מתבהרת שוב התמונה בין בעל הבית לאורח כמערכת של יחסי הכוח. כלל דורש מהאורח

להתאים את עצמו לכללי הבית של מארחו. שתי המילים האחרונות בטקסט משאירות לאורח מקום בודד, שבו הוא אינו אמור להתאים את עצמו לבעל הבית, שתי מילים אלה אומרות אתה בפנים בכל מקרה, להוציא אותך אי אפשר. פעם שניה יש כלל שאמור להסדיר את היחסים ובעצם מערער אותם. תובנה זו מובילה למחשבה שאם לאורח אסור להסכים להיזרק מהבית, אולי הבית גם שלו?

ד. ר' ינאי והאורח

בסיפור על ר' ינאי המכניס אורח לביתו זירת האירוח מתחלפת מהבית שעליו חלים הכללים מהטקסטים הקודמים, לזירה אחרת לגמרי, והיא התורה ולימודה. הסיפור מראה איך תהליך של לקיחת בעלות והזרת האחר יוצר מצב בו יש יחסי כוחות של אורח ומארח בעולם התורה. האורח מנסה להשיב לעצמו את עמדת בן הבית שנלקחה מימנו על ידי נקיטת עמדה החלטית שהתורה היא הבית של כולם, גם של אלה שאינם לומדים אותה ועל ידי הדגשה של הכלל הראשון והחשוב ביותר בבית של תורה שהוא להיות בן אדם, להרגיש אחריות כלפי האחר.

ה. לקחת מהאורח את החלק שלו

הרב יוסף משאש במקור החמישי, לוקח את המהלך שלב נוסף ואומר שאדם שלומד תורה הרבה, לוקח חלק גדול יותר מהבית ששייך לכולם ומשאיר את בני הבית האחרים עם חלק קטן יותר. בשל הכוח שאדם זה לקח לידו הוא יכול להפנות אצבע מאשימה כלפי האחרים ולומר להם אתם חסרי תורה.

ו. כאילו אין לי חלק

חכם משה בן ישראל יהודה מחדד את התהליך שמתאר חכם משאש בו גורם לומד התורה לאלו שלא למדו לחוש כאילו שהתורה אינה שלהם. הפנמה של אמירתו שבמהותה שייכת התורה לכולם בשווה יכולה להוות התחלה לתיקון יחסי הכוח המעוותים שנוצרו והחזרת תחושת הבית גם לאלו הפחות בקיאים.

ז. מורשה קהילת יעקב

אלי ברקת במקור האחרון, מציע לאלה שהפכו להיות אורחים לדעת שהם בני בית, החלק שלהם בתורה הוא הרבה יותר חשוב מבקיאיות בתורה משנה ותלמוד. החלק שלהם הוא האחריות החברתית והאכפתיות ועליהם לומר זאת לאלה שחושבים שהם בעלי הבית. יש באמירה זו תיקון כפול, גם הידיעה שאתה בן בית ולא אורח וגם הצבת היהדות החברתית במרכז הבית.

מהלכים בדרך

א. ממה אתה בורח?

לגמת ממי מעין החיים. טעמת קצת דבש וגם חומץ.¹ נוכחת לדעת, שיש פעמים שלחיות זה דורש אומץ.² ואז ברכת אל תוך עצמך - מוגן וסגור כמו מרחם אמן.³ ממה אתה בורח? ממה אתה פוחד? אתה פה לא אורח, אינך זמר נודד.⁴ ממה אתה בורח, מילים ולחן: אורי חיימוב, ביצוע: חיים משה

תחנה ראשונה: לגמת ממי מעין החיים. טעמת קצת דבש וגם חומץ.

קו עצירה: "וגם חומץ".

תמרור עצירה: דבש וחומץ

השאלה: מבין כל הפעמים בהן טעמתם 'דבש' או 'חומץ' בחיים שלכם הייתם רוצים לשתף את הקבוצה? **מסלולים אפשריים:** כל אדם טועם בחייו גם דבש וגם חומץ, הפרשנות לחוויה היא זו שהופכת אותה לחוויה בטעם של דבש או לחוויה בטעם של חומץ. קיימים גורמים שונים המשפיעים על הפרשנות לחוויה:

- הגדרת החוויה כהצלחה או ככישלון, ריבוי חוויות של הצלחות ייתן הרגשה של חיים בטעם דבש ולהיפך.
- הרגש שמלווה את החוויה, רגשות של עצב, כעס פחד וכו' לעומת רגשות של שמחה ואהבה.
- דימוי עצמי של תכונות ויכולות והמימוש שלהם בחיי היומיום.
- זיהוי החוויה כקבועה ובלתי הפיכה. חוויה לא נעימה שנדמה שהיא גם בלתי הפוכה תהפוך לבעלת טעם חזק של חומץ.

תחנה שנייה: נוכחת לדעת, שיש פעמים שלחיות זה דורש אומץ.

קו עצירה: "דורש אומץ".

תמרוץ עצירה: "דורש אומץ".

השאלה: למה נדרש אומץ כדי לחיות חיים שיש בהם גם דבש וגם חומץ?

מסלולים אפשריים: הדרישה לאומץ מעידה על כך שההתמודדות עם חיים שיש בהם גם דבש וגם חומץ הינה מורכבת ודורשת כוחות ויכולות רבים ומגוונים:

- דבש וחומץ הינם טעמים מנוגדים, המעבר המתמיד ביניהם והשילוב בין שניהם דורש מהאדם מורכבות שלא תמיד הוא עומד בה.
- החומץ הוא החלק הפחות נעים בחיים ודורש השקעה רבה יותר, לעתים היינו שמחים לוותר עליה, או לחיות חיים שיש בהם יותר דבש.

תחנה שלישית: ואז ברחת אל תוך עצמך - מוגן וסגור כמו מרחם אמך.

קו עצירה: "כמו מרחם אמך"

תחנת עצירה: "ברחת אל תוך עצמך".

השאלה: מדוע התובנה של אדם לגבי עצמו שהוא חסר אומץ מביאה להתכנסות?

מסלולים אפשריים: התובנה שהנך חסר אומץ אינה תובנה קלה לעיכול, היא דורשת מכל אדם התמודדות עם המציאות בה הוא חי ופועל. התכנסות בעקבות התובנה מעידה על התמודדות מסוימת וגם לה ניתן לתת פרשנויות שונות:

- עצלות או חוסר נכונות להתמודד עם המציאות ורצון לחזור באמת למצב העוברי ברחם שלא נדרשת ממנו כל פעולה.
- התמודדות עם המציאות דורשת לפעמים הפעלת כוח, על כל ההשלכות שלה, ההתכנסות מעידה על הפחד מהפעלת הכוח או מהתוצאות שלה.
- המציאות והאומץ הנדרש להתמודד אתה עשויים לערער ואז מתעורר הרצון להיות במקום נוח, נעים ובטוח.
- התנהגות שהיא תוצר של אומץ גוררת אחריה תגובות שונות מן הסביבה, שחלקן לא נעימות ו/או לא מאירות אותנו באור חיובי.
- התוצאות של האומץ אינן צפויות ותמיד קיים חשש שהן תהיינה לא נעימות או לא מועילות ואטו יתברר שהוספנו עוד חומץ על מה שכבר יש לנו.

תחנה רביעית: ממה אתה בורח? ממה אתה פוחד? אתה פה לא אורח, אינך זמר נודד.

קו עצירה: אינך זמר נודד

תמרוץ עצירה: אתה פה לא אורח

השאלה: מה הקשר בין להרגיש אורח לבין הרצון לברוח?

מסלולים אפשריים: האורח נמצא במצב שאינו טבעי אלא זמני ומאולץ, סיטואציה זו עשויה להוביל למצב נפשי שהאורח ירצה לשנות.

- להתארח במקום שאינך שייך אליו (תרבותית, כלכלית מעמדית) עשוי לערער את תחושת השייכות, שמעוררת את הרצון לעזוב, לפעמים עד כדי בריחה.
- האורח אינו הדמות בעלת האחריות במקום ולכן ברגע שיש אי נוחות, עמימות או אי נעימות הוא תמיד יכול לברוח.
- בני הבית מרגישים בביתם בטחון שמאפשר להם תחושת מסוגלות, אומץ, נוכחות ועוד האורח שניצב מול הביטחון שלהם שחסר לו מעדיף לברוח.

ב. כללי האירוח

אמר רבי יוחנן משום רבי שמעון בן יוחי: בעל הבית בוצע ואורח מברך.¹

בעל הבית בוצע - כדי שיבצע בעין יפה,² ואורח מברך - כדי שיברך בעל הבית.³ מה מברך - יהי רצון

שלא יבוש בעל הבית בעולם הזה ולא יכלם לעולם הבא.⁴

תרגום, בבלי, ברכות מו, ע"א

תחנה ראשונה: אמר רבי יוחנן משום רבי שמעון בן יוחי: בעל הבית בוצע ואורח מברך.

קו עצירה: "ואורח מברך".

תמרוז עצירה: "ואורח מברך".

השאלה: מדוע יש צורך לקבוע כללים לאירוח?

מסלולים אפשריים: מציאות שיש בה מארח ואורח, יוצרת באופן מובנה מערך כוחות שאינו מאוזן. מערכת יחסים כזו מזמינה שימוש בכוח שלא לצורך או שלא בצדק:

- המארח בביתו קובע את 'כללי הטקס', יכולת זו עלולה ליצור כללים מביישים או לא נעימים כלפי האורח.
- המארח שנמצא בביתו עלול שלא להבחין בצרכים של האורח מכיוון שההתנהלות הביתית שלו נראית לו מובנת מאליה.
- האורח יכול 'להרגיש בבית' ולפלוש למרחב האישי של בעל הבית ולהפר מערכות יחסים רגישות או מורכבות.
- יצירת מערכת כללים יוצרת איזון בין בעל הבית והאורח כך שהם הופכים לקשורים זה לזה כשכל אחד גם נותן וגם מקבל.

תחנה שנייה: בעל הבית בוצע – כדי שיבצע בעין יפה,

קו עצירה: "בעין יפה".

תמרוז עצירה: "בעין יפה"

השאלה: מה האחריות של בעל הבית באירוח?

מסלולים אפשריים: אחריותו של בעל הבית באה לידי ביטוי כהגדרת התלמוד בעין יפה,

- לראות את האורח בעין יפה כאילו הוא אורח מכובד, גם אם הוא עני, ולבצע לו דרך זוית ראייה זו.
- לתת לעני מהלחם בעין יפה שהאורח ישבע ויותר, ולא יצטרך להתבייש לבקש עוד.
- לפתוח את ליבו כלפי האורח ולבצע לו כאילו היה בן בית.
- להבין שהלחם אינו שלו והוא רק מחזיק בו עבור האורח ולכן לבצע לו בעין יפה.

תחנה שלישית: ואורח מברך – כדי שיברך בעל הבית.

קו עצירה: "כדי שיברך בעל הבית"

תמרוז עצירה: "כדי שיברך בעל הבית"

השאלה: איזו מערכת יחסים מוצגת כאן בין בעל הבית לבין האורח?

מסלולים אפשריים: אפשר לראות את התפקיד שניתן לאורח כמשפיע על מערכת היחסים בכמה צורות:

- הצבת האורח בתפקיד ה'מברך' יוצרת מערכת יחסים שוויונית יותר בין האורח לבין בעל הבית כמו שאמורה להיות מערכת יחסים בין בני אדם בכלל.
- הברכה הנדרשת מהאורח היא בעצם דרישה ממנו להודות למארח, ולכן משמרת את מערכת היחסים בין בעל הבית לאורח במצב של נותן ומקבל.
- הברכה על האוכל מופנית כלפי הקב"ה ושמה את שני בני האדם במקום שווה כלפיו כמקבלים.

תחנה רביעית: מה מברך – יהי רצון שלא יבוש בעל הבית בעולם הזה ולא יכלם לעולם הבא.

קו עצירה: "ולא יכלם לעולם הבא".

תמרוז עצירה: "שלא יבוש בעל הבית".

השאלה: מה אנחנו למדים מתוכן הברכה?

מסלולים אפשריים: הברכה מאחלת לבעל הבית שלא יצטרך להתמודד עם מצב של בושה, איחול שמסביר לנו שמצב זה אינו נעים למתבייש.

- רק האורח שמבין מתוך התנסות אישית, כמה הבושה אינה נעימה יכול לאחל זאת למארח ממקום אמתי.
- הברכה אומרת למארח, האורח מברך אותך שלא תגיע לידי בושה כדי שאתה תיקח אחריות ותדאג שגם הוא לא יגיע לכך יותר.
- האורח מבין שהמצב של מארח ואורח אינו נוח גם למארח ולכן הוא מאחל לו שכל האורחים בביתו ירגישו בבית.

ג. עשה הכל רק אל תצא- תלמוד בבלי, מסכת פסחים, דף פו, עמוד ב

כל מה שיאמר לך בעל הבית עשה, חוץ מצא¹

בבלי, פסחים פו, ע"ב

תחנה ראשונה: כל מה שיאמר לך בעל הבית עשה, חוץ מצא.

קו עצירה: "חוץ מצא"

תמרור עצירה: "חוץ מצא"

השאלה: באיזו זכות ניתן לצמצם את בעל הבית בתוך המרחב הפרטי שלו?

מסלולים אפשריים: ביתו של האדם הוא המרחב הפרטי שלו, כל צמצום של מרחב זה צריך להיות מוצדק בטיעונים כבדי משקל

- קשה לפתוח את הבית ואת הלב לאורח, במיוחד אם הוא עני, הידיעה שאין אפשרות לגרש את האורח יכולה לסייע למארח לפתוח את הלב.
- הצמצום של בעל הבית אינו מסייע לאורח מכיוון שאדם מגורש תמיד יעדיף ללכת.
- האיסור להסכים להיות מגורש, יוצר לאורח רשת בטחון, הוא בפנים, ביחד עם כולם, גם אם הוא עני ואין לו מקום ללון ולאכול.
- אין זכות לצמצם את המארח, הוא יכול להחליט מי יישאר ביתו ומי יצא.
- מהרגע שהאורח בפנים, צריך לתת לו להרגיש בבית ולו רק בכך שלא ניתן לגרש אותו.
- מניעת גרוש האורח מאפשרת את התובנה שבעצם הבית גם שלו ואין כאן צמצום של המארח כי מלכתחילה לא היה זה המרחב הפרטי שלו.

ד. ר' ינאי והאורח

מעשה ברבי ינאי שהיה מהלך בדרך וראה אדם אחד שהיה משופע ביותר.

הכניסו לביתו, האכילו והשקהו.¹

בדקו במקרא ולא מצאו, במשנה ולא מצאו, באגדה ולא מצאו, בתלמוד ולא מצאו.²

אמר לו: יברך ינאי בביתו.³

אמר לו: יכול אתה לומר מה שאני אומר לך? אמר לו: הן.

אמר לו: אמור: אכל כלב פיתו של ינאי.⁴ עמד ותפסו⁵

אמר לו: ירושתי אצלך ואתה מונעה ממני! אמר לו: מהי ירושתך אצלי?

אמר לו: פעם אחת עברתי לפני בית הספר ושמעתי קול תינוקות שאומרים: "תורה ציווה לנו משה מורשה

קהילת יעקב". קהילת ינאי לא נאמר כאן, אלא קהילת יעקב!⁶

אמר לו: למה זכית לאכול על שולחני?

אמר לו: מימי לא שמעתי דבר רע והחזרתי לבעליו,

ולא ראיתי שנים מריבים זה עם זה - ולא עשיתי שלום ביניהם.⁷

אמר לו: כל כך הרבה דרך ארץ אצלך וקראתיך כלב?!?⁸

תרגום לויקרא רבה, פרשה ט

תחנה ראשונה: מעשה ברבי ינאי שהיה מהלך בדרך וראה אדם אחד שהיה משופע ביותר. הכניסו

לביתו, האכילו והשקהו.

קו עצירה: "והשקהו".

תמרור עצירה: "שהיה משופע ביותר".

השאלה: מהו השפע שראה רבי ינאי, אשר גרם לו להזמין את האדם לביתו?

מסלולים אפשריים: רבי ינאי מזהה אצל האדם שהוא פוגש מאפיינים שהוא מגדיר כשפע. מאפיינים אלה יכולים להשתנות מאדם לאדם ומחברה לחברה.

- רבי ינאי ראה בגדים מהודרים, תפורים היטב, רכב יוקרתי וחשב שבשל השפע החומרי כדאי להזמין אדם זה לארוחה בוודאי הוא יוסיף נופך של יוקרה לארוחה.
- רבי ינאי ראה בגדים יוקרתיים ורכב מפואר וחשב ששפע החומרי שהוא רואה לפניו מעיד גם על השכלה וידע ולכן חשב שיהיה מעניין לארח אדם זה.

- רבי ינאי ראה פנים טובות ונעימות וסבר שמראה הפנים מעיד על אופיו של האדם ולכן יהיה נעים לארח אותו.
- רבי ינאי ראה הילוך נינוח ובוטח, אולי אפילו יציבות מרשימה ורצה להכניס אדם זה לביתו כדי לשמוע ממנו על דרכו ותובנותיו.

תחנה שנייה: בדקו במקרא ולא מצאו, במשנה ולא מצאו, באגדה ולא מצאו, בתלמוד ולא מצאו.

קו עצירה: "בתלמוד ולא מצאו".

תמרוץ עצירה: "בדקו".

השאלה: מה מנסה רבי ינאי לבדוק?

מסלולים אפשריים: ההנחות המוקדמות של רבי ינאי אודות אורחו, הן שהביאו אותו להכניסו לביתו וכעת הוא רוצה ליהנות ממנה שיש בידי האורח לתת לו.

- רבי ינאי שראה שפע חומרי רוצה לבחון האם קיימת התאמה בין המראה החיצוני לידע של אורחו.
- רבי ינאי שהניח שאדם זה נושא אתו ידע רב בוחן מה הוא תחום המומחיות שלו.
- רבי ינאי שראה בטחון עצמי ונינוחות מניח שהם נובעים מבקיאות וחכמה מעוניין לבדוק באיזה תחום הוא יכול לתרום לו.

תחנה שלישית: אמר לו: טול וברך. אמר לו: יברך ינאי בביתו.

קו עצירה: "יברך ינאי בביתו"

תמרוץ עצירה: "יברך ינאי בביתו"

השאלה: כיצד מעידה על האורח תשובתו לרבי ינאי?

מסלולים אפשריים:

האורח מסרב לבקשתו של רבי ינאי, אך הוא אינו מציג את סירובו באופן ישיר אלא הוא מחזיר את הכדור לרבי ינאי, תשובה זו יכולה להעיד על האורח בכמה צורות:

- האורח לא יודע לברך אך אינו רוצה לבייש את עצמו במיוחד לנוכח המראה המשופע שלו, ולכן אינו חושף שוב את חוסר הידע שלו אלא עונה כך שנראה שהוא רוצה לכבד את רבי ינאי.
- האורח אינו מכיר את הנוהג, לפיו "בעל הבית בוצע... ואורח מברך", משום שהוא אינו בקיא בתורה.
- למרות שהאורח יודע שמתפקידו לברך, אחרי שרבי ינאי העמיד אותו במבחן משפיל הוא אינו מעוניין לזכות אותו בברכתו.
- האורח מבקש לומר אני לא חלק מהבית הזה שבו מחליטים על טיבו של האדם לפי מראהו או שמעריכים את האדם לפי ידיעותיו.
- האורח אומר אני יודע לברך ואיני מתבייש בזה ולכן אומר לינאי אשמח אם אתה תברך במקומי.

תחנה רביעית: אמר לו: יכול אתה לומר מה שאני אומר לך? אמר לו: הן. אמר לו: אמור: אכל כלב פיתו של ינאי.

קו עצירה: "אכל כלב פיתו של ינאי"

תמרוץ עצירה: "אכל כלב פיתו של ינאי"

השאלה: כיצד הייתם מגיבים במקום האורח?

מסלולים אפשריים: מילות הפתיחה למשפט זה יכולות להתפרש כזלזול של רבי ינאי באורח או כהשלמה עם הטעות שעשה, החלק השני של המשפט מראה שרבי ינאי משפיל את האורח שלו וקורא לו כלב, השפלה ממי שהוא בעל הבית באמת או נחשב לכזה כלפי אורח יכולה לייצר מספר תגובות אצל האורח המושפל

- האורח יכול להיעלב, להשפיל מבט, לשתוק ולחשוב שאכן רבי ינאי צודק, ואכן ראוי הוא להיקרא כלב.
- האורח יכול להיעלב, ולהסביר לרבי ינאי בהתנצלות על החיים הקשים שהיו לו ועל כך שלא יכול היה ללמוד.
- האורח יכול לכעוס, ולהגיב בהתאם, לצאת מביתו של רבי ינאי, או לענות לו בתשובה: 'אני כלב!...' "

- האורח יכול להסכים עם רבי ינאי ולחשוב שבאמת הוא ראוי להיקרא כלב על כך שאינו יודע מקרא משנה ותלמוד.

תחנה חמישית: עמד ותפסו

קו עצירה: "עמד ותפסו".

תמרו עצירה: "עמד ותפסו".

השאלה: מי תפס את מי?

מסלולים אפשריים:

לאחר האמירה הכל כך משפילה של רבי ינאי, הסיפור עולה מדרגה, מתקשורת מילולית לתקשורת פיזית. הסיפור אינו אומר לנו מי תפס את מי, ולכן ניתן לקרוא זאת בשתי צורות:

- האורח נעמד ותופס את ר' ינאי, כתגובה חזקה נגד העלבון, אולי רצה להרביץ לו, אולי הוא רצה לתת תוקף למה שיש לו לומר.
- האורח עמד כדי ללכת, ורבי ינאי תפס אותו, כדי למנוע ממנו לצאת, אפשר שהוא מבין שהרחיק לכת בהתבטאות שלו ואפשר שהוא רוצה להסביר עד כמה הוא נסער מכך שהיהודי שלפניו הוא בור וחסר ידע.
- רבי ינאי עומד ותופס את האורח ומעוניין לנער אותו על כך שלא למד דבר בחייו ועליו להבין את המצב בו הוא נמצא.

תחנה שישית: אמר לו: ירושתי אצלך ואתה מונעה ממני! אמר לו: מהי ירושתך אצלי? אמר לו: פעם אחת עברתי לפני בית הספר ושמעתי קול תינוקות שאומרים: "תורה ציווה לנו משה מורשה קהילת יעקב". קהילת ינאי לא נאמר כאן, אלא קהילת יעקב!

קו עצירה: "קהילת יעקב".

תמרו עצירה: "קהילת ינאי לא נאמר כאן".

השאלה: במה מאשים האורח את רבי ינאי?

מסלולים אפשריים: האורח מתגלה אכן כאדם משופע אך לא בשל חיצוניותו ולבושו, אלא בשל בטחונו העצמי ויכולתו להביע את דעתו. האורח מתייצב איתן אל מול ההשפלה שמשפיל אותו רבי ינאי, מרגע שהכניסו לביתו, אפשר להפנות את האצבע המאשימה שלו למספר כיוונים:

- האורח מאשים את רבי ינאי בגזל ירושתו, הוא טוען שהתורה שייכת לכל קהילות יעקב ואם מישוהו מחזיק בכל התורה הוא גוזל את האחר.
- האורח מאשים את רבי ינאי שלימוד התורה שלו היה צריך להוביל לאחריות כלפי אלה שאינם לומדים, בשל חוסר יכולת או אפילו חוסר רצון ולהראות להם שהתורה היא גם שלהם וכדאי להם ללמוד אותה.
- האורח מאשים את רבי ינאי שהקטין את התורה והפך אותה מתורה גדולה המתאימה לכולם לתורה קטנה שמכילה רק את רבי ינאי ואת שכמותו.
- האורח מאשים את רבי ינאי בכך שהוא שם את מרכזה של התורה בידע, ולכן הוא מחמיץ את העיקר, מרכזה של התורה הוא לא בידע אלא במקום אחר.

צידה לדרך:

"תורה ציווה לנו משה מורשה קהילת יעקב" (דברים ל"ג, ד') הוא אחד הפסוקים הראשונים שילדים משננים בתלמודי תורה.

תחנה שביעית: אמר לו: למה זכית לאכול על שולחני? אמר לו: מימי לא שמעתי דבר רע והחזרתי לבעליו, ולא ראיתי שנים מריבים זה עם זה - ולא עשיתי שלום ביניהם.

קו עצירה: "ולא עשיתי שלום ביניהם".

תמרו עצירה: "ולא עשיתי שלום ביניהם".

השאלה: מה אומר האורח כאשר הוא מציב את השכנת השלום מול הידע של רבי ינאי?

מסלולים אפשריים: האורח אומר לרבי ינאי איני בקי לא במקרא, לא במשנה ולא בתלמוד, אבל אני משכין שלום וחשוב לו לציין זאת כי:

- התורה אינה כמה אתה יודע - תורה היא איך אתה מתנהג. בן תורה או תלמיד חכם אינו ה"ידען", אלא "טוב הלב". התורה היא חברתית.
- כל אחד צריך לדעת מה החלק שלו בעולם, אין לי ידע אבל יש לי חלק אחר של השכנת שלום.

- הוא רוצה להצדיק את חוסר הידע שלו, ומנסה ליחס לעצמו זכות כלשהי.

תחנה שמינית: אמר לו: כל כך הרבה דרך ארץ אצלך וקראתיך כלב?!

קו עצירה: "וקראתיך כלב?"

תמרוז עצירה: "כל כך הרבה דרך ארץ אצלך".

השאלה: מה מבין רבי ינאי?

מסלולים אפשריים:

- רבי ינאי מבין שהוא ניתח את המציאות שלפניו על בסיס הנחות יסוד מוטעות והוא מבין שהוא נדרש לבחון גם את המציאות מחדש וגם את עולם הערכים והמושגים שלו.
- רבי ינאי יצר קשר בין חזונו החיצוני של האורח לבין בקיאות בתורה שהוא מאד מעריך והוא מבין שהתרשמות ראשונה מבני אדם עלולה להיות מוטעית.
- התורה אינה רק ידע ובקיאות, אלא היא קודם כל דרך ארץ, אחריות חברתיות, אכפתיות והשכנת שלום.
- מתברר שאנשים שנחשבים בעיניו לבזויים, מכיוון שאינם מחזיקים בעולם הערכים שלו, יש להם עמוד שדרה ערכי, חשוב מאד לחברה כולה.
- לא כדאי להשפיל אדם אחר כי לפעמים מתברר שיש לו מספיק אומץ לעמוד מולי ולהבהיר לי עד כמה אני טועה.

ה. לקחת מהאורח את החלק שלו

ובשביל שאתה למדת הרבה, ונטלת גם חלק הראוי לי, מונע אותי כלומר משחק בי וקורא אותי כלב?¹
חכם יוסף משאש, נחלת אבות, חלק ה, דרוש רנז, אוצרות יוסף, חיפה, תשל"ח, עמ' קיח

תחנה ראשונה: ובשביל שאתה למדת הרבה, ונטלת גם חלק הראוי לי, מונע אותי כלומר משחק בי וקורא אותי כלב?/

קו עצירה: "וקורא אותי כלב?"

תמרוז עצירה: "ונטלת גם חלק הראוי לי".

השאלה: מדוע כשמישהו לומד הרבה הוא יכול להיקרא גנב?

מסלולים אפשריים:

- למרות שלמידה היא פעולה רוחנית שבה זה נהנה וזה לא חסר, על פי הרב משאש ישנם מצבים בהם יש כאלה שריבוי הלימוד שלהם הוא גזל חלקו של האחר
- הצבת הלימוד כערך עליון בלעדי עלול למנוע מהאדם לראות את העניים והחלשים שעסוקים בפרנסתם, ואין להם זמן ללמוד.
- כשמישהו לומד הרבה הוא פנוי פחות לקיום התורה, ולחלק המרכזי שבא – העשייה החברתית.
- כאשר אדם עוסק בלמידה בלבד הוא מפחית בערכם של אנשים שאינם לומדים אבל עושים וכך חלקם בתורה נחשב פחות.
- **צידה לדרך:** הרב יוסף משאש

ו. כאילו אין לי חלק

רוצה לומר התורה היא של כל ישראל בשווה, ואתה יודע אותה, וחלקי אצלך,¹ ואתה מונע ממני חלקי לקרוא אותי כלב, כאילו אין לי חלק בה.²

חכם משה בן ישראל יהודה, פירוש 'נפש יהודה' לספר מנורת המאור, הנר הששי, הקדמה, ירושלים, תשמ"ט, עמ' שצג

תחנה ראשונה: רוצה לומר התורה היא של כל ישראל בשווה, ואתה יודע אותה, וחלקי אצלך.

קו עצירה: "וחלקי אצלך"

תמרוז עצירה: "וחלקי אצלך".

השאלה: כיצד ניתן לזהות שהחלק שלך נמצא אצל מישהו אחר?

מסלולים אפשריים: השלב הראשון בדרך להרגיש שוב בן בית הוא בידיעה שהבית שייך לכולם במידה שווה, ואין כאן בעל בית ואורח.

- אפשר לזהות איזה חלק שלך נמצא אצל האחר קודם כל אם יש לך תחושה שאתה אורח בחברה ולימוד התורה, אם אתה מרגיש אורח מישהו מרגיש בעל בית, כלומר הוא לקח לעצמו את הבית כולו.
- צריך לזהות את הכוחות שלך, את מה שאתה טוב בו ולהציע אותו לחברה כולה,
- לזהות אלה חלקים בתורה הם חלקים פחות נחשבים כמו החלק החברתי, וצריך לחזק אותו.

תחנה שנייה: ואתה מונע ממני חלקי לקרוא אותי כלב, כאילו אין לי חלק בה.

קו עצירה: "כאילו אין לי חלק בה".

תמרוץ עצירה: "כאילו".

השאלה: איך גורמים למישהו לחשוב שאין לו חלק בתורה?

מסלולים אפשריים:

בכל חברה קיימות זהויות שונות וניתן היה לחשוב שכל אחת מהזהויות היא אכן חלק בין שאר החלקים באותה חברה לה היא שייכת, אך כאשר בוחנים את המציאות מגלים שבכל חברה קיימות זהויות נחשבות יותר וזהויות נחשבות יותר.

- אחת הדרכים להפוך זהות לנחשבת פחות היא להפוך את המרכיבים של הזהות: עולם הערכים, התרבות וצורת החיים לנחותים, ללא מתאימים לחברה מודרנית, ואפילו לשפלים ובכך לגרום לאנשים בעלי אותה זהות לרצות לוותר עליה ולא להנכיח אותה.
- דרך אחרת היא להגדיר את אחת הזהויות מתוך שלל הזהויות בחברה לזהות של הרוב בחברה, למרות שאם בוחנים זאת לעומק יתברר שאפילו מספרית הדבר לא נכון, בכך כל מי שהוא מיעוט חש צורך להצניע את זהותו ולצמצם אותה למרחב הביתי בלבד

ז. מורשה קהילת יעקב

תורה ציווה לנו משה – מורשה קהילת יעקב. הפסוק הכל-כך בסיסי, שילדים בתלמוד תורה יודעים לצעוק בכל פה... את הפסוק הכל-כך בסיסי הזה, לא הבנת, רבי ינאי! - התורה אינה רק שלך, אלא גם שלי. התורה אינה רק של מי שיודע אותה, אלא גם של מי שאינו יודע אותה. התורה אינה רק של תלמידי החכמים, אלא של כולם.¹

יתר על-כן, תורה איננה ידע, ואינה נקנית בידע. תלמיד חכם אינו חמור נושא ספרים. ומה בדקת האם אני יודע מקרא, משנה, אגדה ותלמוד?! - זה לא שם.

...תורה היא לא כמה אתה יודע, תורה היא איך אתה מתנהג. בן תורה או תלמיד חכם אינו ה"ידען", אלא "טוב הלב". התורה היא חברתית. לימוד תורה דורש הפנמה שמתבטאת בהתנהגות.²

אלי ברקת, ברכת האורה, דעות, 34, (תשס"ח), עמ' 21-24

תחנה ראשונה:

קו עצירה: "אלא של כולם".

תמרוץ עצירה: "התורה אינה רק של מי שיודע אותה".

השאלה: איך התורה שייכת לכולם?

מסלולים אפשריים:

- משהו רוחני, אינסופי
- משהו מעשי- כל אחד יכול לעשות משהו מתוכה. לא צריך להיות ידען, למדן

תחנה שנייה:

קו עצירה: "לימוד תורה דורש הפנמה שמתבטאת בהתנהגות".

תמרוץ עצירה: "התורה היא חברתית".

השאלה: מהי התורה מבחינתכם?

מסלולים אפשריים:

- מעשים וערכים חברתיים.
- מערכת משולבת של מעשים דתיים ומעשים חברתיים.
- המסורות המשפחתיות שלי.

- מערכת דתית בלבד, שאינה נוגעת לאנשים חילוניים.